

Portretten door Louis Tocqué

door A. STARING

In 1929 verscheen het boek van graaf Arnauld Doria over de portretschilder Louis Tocqué, waarin wordt vermeld, dat de schilder op de salon van 1737 inzond een portret van 'M. Rindvel, Hollandais, en pied, jouant de la viole', en op die van 1738 een van 'M. Rinduel, Hollandais, le jeune, tenant un livre de musique'. Deze namen herinnerden schrijver dezes niet aan een bekende Hollandse naam, tot hem opviel, dat bij het huwelijkscontract van Jean-Baptiste Perronneau, te Parijs in 1754, een 'sieur Isaac van Rijneveld, holandois' getuige was. Toen mij bovendien opviel, dat de vice-admiraal Jhr. Jan van den Velden (1768-1854) in eerste huwelijk verbonden was geweest met Jacoba Hartsinck, wier moeder Van Rijneveld heette, meende ik de beide door Doria genoemde portretten in verband te kunnen brengen met twee bij elkaar behorende, blijkbaar Franse, kleurige herenportretten, die ik, in slechte staat en tijdens een haastig bezoek, omstreeks 1920 gezien had bij Jhr. J. K. Lampsins van den Velden te Utrecht.

De oorlogsomstandigheden veroorzaakten, dat het mij gedurende enige jaren niet mogelijk was een onderzoek in te stellen. Na het overlijden van de eigenaar in 1953 werd de verzameling familieportretten, behoudens de collectie Lampsins, die aan de gemeente Vlissingen was nagelaten, verdeeld onder de erfgenamen en werd het tweetal daarbij gescheiden. In de boedelinventaris was reeds vermeld, dat op een der portretten, beide toegeschreven aan een Hollandse meester, een signatuur 'Tocq . . .' was gelezen. Bij nieuwe bezichtiging der enige jaren tevoren gerestaureerde schilderijen bleek zich op een daarvan een bijna volledige handtekening 'L. Tocqué (sic) pinxit 173 . .' te bevinden. Het andere portret was blijkbaar van dezelfde hand.

Op het gesigeneerde portret had de afgebeelde, sierlijk geklede jongeman een muziekboek in de hand; hier zagen wij dus het portret van 'Rinduel le jeune' voor ons (afb. 1). Het andere portret vertoonde echter niet een persoon ten voeten uit en ook ontbrak de viola da gamba, die de catalogusbeschrijving van 1737 deed verwachten. Dit dubbel verschil maakte vergissing bij de catalogusbeschrijving wel onwaarschijnlijk. Ook zou het vreemd zijn, dat op een enkel portret, op de salon ingezonden door een jong schilder, die nog naam moest maken, een signatuur zou ontbreken, iets heel gewoons, wanneer de beide bewaarde portretten een stel vormden. Er moet dus een derde Van Rijneveld-portret door Tocqué hebben bestaan, naast de beide gevondene.

Een onderzoek naar de Amsterdamse familie Van Rijneveld leverde het resultaat op, dat er inderdaad een groep dragers van die naam heeft bestaan, waarbij een Isaac, de Parijse getuige van 1754, voorkwam en van welke ook op andere wijze bleek, dat zij te Parijs bekend waren, van welke bovendien ook de echtgenote van Jhr. Jan van den Velden afstamde.

Een Jan van Rijneveld, in 1701 en in 1742 vermeld als juwelier, woonde in 1742 op de Fluwele Burgwal; hij had een inkomen van f 5000, hield drie dienstboden, bezat een buitenplaats en een koets met drie paarden. Vermoedelijk is hij de goede klant van Jan ten Compe, die van Eynden en van der Willigen vermelden. Hij stichtte, naast

Louis Tocqué

Afb. 1. Portret van Isaac van Rijneveld

SK-A-3904

zijn juweliersbedrijf, een handelshuis voor de levantse handel. Uit zijn huwelijk met Cecilia van Orsoy had hij o.a. drie zoons.

De oudste, Benedictus, was juwelier gelijk zijn vader, maar hij trok zich bij zijn huwelijk in 1730 uit het door zijn vader gestichte handelshuis terug. Cornelis Hartsinck, de echtgenoot van Benedictus' enige dochter, werd echter later weer in dat huis opgenomen.

De twee andere zonen, Isaac en Arnoldus, bleven ongehuwd.

Waar Jan van Rijneveld, de Amsterdamse stamvader, omstreeks 1675 moet zijn geboren, is het niet waarschijnlijk, dat deze bejaarde Amsterdamse burger zich in 1736 of 1737 op zo opvallende, elegante wijze, ten voeten uit en spelend op een viola, zou hebben laten afbeelden te Parijs. Vermoedelijk hebben dus de drie portretten van Tocqué de drie zoons voorgesteld, en wel de ruim 30-jarige Benedictus (geboren in 1703 of 1704) op het portret ten voeten uit, en de beide andere broeders Isaac (geboren in 1706, afb. 1) en Arnoldus (met het muziekboek, geboren in 1715, afb. 2) op de beide thans weergevonden en door het Rijksmuseum verworven portretten. De omstreeks 20-jarige Arnoldus zal dan onder de hoede van zijn oudere broeder een eerste zakenreis naar Parijs hebben gemaakt. Want dat het doel der reis een zakenbezoek was, wordt bevestigd door het feit, dat in die jaren Tocqué, die vele goede betrekkingen had onder de Parijse juweliers, een groot aantal portretten besteld kreeg uit die kring, waarin de Amsterdamse juweliers eveneens hun relaties hadden. Dat deze reizen periodiek plaats hadden, blijkt wel uit het getuige zijn van Isaac bij het huwe-

Louis Tocqué

Afb. 2. Portret van Arnoldus van Rijnveld

SK-A-3905

lijkscontract van Perronneau. Ook op andere wijze wordt ons duidelijk, dat de Van Rijnvelds te Parijs goed en gunstig bekend waren.

In 1767 maakte de Franse zeeofficier de markies de Courtanvaux een zeiltocht met een speciaal daartoe ontworpen fregat 'l'Aurore' voor het beproeven van nieuwe instrumenten voor lengtemeting. Hij kwam ook te Amsterdam, waar men hem, gelijk ook te Rotterdam, op de admiraliteitswerf faciliteiten gaf. Te Amsterdam was de Courtanvaux speciaal geadresseerd aan 'Jean van Rijnveld, riche négociant d'Amsterdam', hem beschreven als 'un véritable honnête homme, franc, droit, sincère, généreux et extrêmement obligeant'. Jan van Rijnveld was reeds in 1744 overleden, de reputatie van de naam was op het handelshuis overgebracht en door de zoons in stand gehouden. De Courtanvaux werd allerhartelijkst ontvangen door de firmanten, de heren Van Rijnveld (zeker Isaac) en Hartsinck (Benedictus' schoonzoon). Opgemerkt kan nog worden, dat Isaac bij zijn overlijden in 1792 ook vele Franse fondsen bezat. Arnoldus schijnt een weinig op de voorgrond tredend man te zijn geweest.

Met de aankoop van deze portretten, door een bekend Parijs schilder vervaardigd, heeft het Rijksmuseum bijgedragen tot een passende omlijsting van zijn fraaie Franse meubels uit de XVIIIe eeuw, en wel met twee kunstwerken, die voor ons land van meer belang zijn dan andere door dezelfde schilder. Zij wijzen op geregelde betrekkingen tussen Amsterdam en Parijs op het gebied der luxe-industrie, in casu de juwelenhandel.